

Advies ONDERWIJSRAAD over
Rapporten betreffende de massajeugd: "Maatschappelijke verwildering
der Jeugd" en "Moderne Jeugd op haar weg naar volwassenheid".

's-Gravenhage, 23 november 1955

No. 31800

Aan
Zijne Excellentie de Minister van
Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen
's-Gravenhage.

Bij schrijven d.d. 23 november 1953, Afdeling R en D., no. 53668 heeft Uwe Excellentie aan de Onderwijsraad aangeboden de Rapporten betreffende de Massajeugd: "Maatschappelijke Verwildering der Jeugd" met het daarbij behorende "Bronnenboek", samengesteld door een zestal samenwerkende instituten, en "Moderne Jeugd op haar weg naar volwassenheid", opgesteld door het Mgr. Hoogveld Instituut te Nijmegen. Uwe Excellentie verzocht aan de Onderwijsraad van advies te dienen over die maatregelen, welke door het particulier initiatief en door de Overheid zouden kunnen worden genomen op het terrein van het onderwijs, teneinde tot een oplossing van de gestelde problemen te kunnen geraken.

Thans heeft de Onderwijsraad de eer Uwe Excellentie te berichten, dat elk der vier Afdelingen van de Raad bovengenoemde Rapporten vanuit haar eigen gezichtshoek heeft bestudeerd, en vervolgens, zich beperkende tot het haar regarderende terrein van het onderwijs, haar advies heeft uitgebracht aan de Heer Voorzitter van de Onderwijsraad. Kennisneming van deze adviezen, die onderling verschillend zijn van opzet, karakter en concrete voorstellen, heeft de Raad doen besluiten Uwe Excellentie deze rapporten ongewijzigd aan te bieden. U gelieve de adviezen van de Eerste Afdeling d.d. 28 september 1955, van de Tweede Afdeling d.d. 9 maart 1955, van de Derde Afdeling d.d. 27 juni 1955, en van de Vierde Afdeling d.d. 7 oktober 1954 nevensgaand aan te treffen. Opgemerkt zij, dat deze rapporten voor het merendeel in de Afdelingen zijn opgesteld op een tijdstip, dat de Raad nog geen kennis kon nemen van Uwer Excellenties Onderwijsnota. Met voldoening constateert de Raad dat door Uwe Excellentie in deze Onderwijsnota enige maatregelen worden overwogen, waarvan de wenselijkheid ook in enkele Afdelingsrapporten wordt bepleit.

De Raad heeft zich de vraag gesteld of van zijn kant geen bedenkingen dienen te worden aangevoerd tegen het wetenschappelijk karakter der Rapporten betreffende de Massajeugd. Zowel de methodiek van het onderzoek als de gebezigde terminologie schijnen de Raad niet altijd onaanvechtbaar, terwijl het voor hem eveneens dubieus is of het begrip "massajeugd" wel consequent in dezelfde zin wordt gebruikt, zonder dat onaangekondigd deze term nu eens sociaal psychologisch, dan weer sociologisch, of ook sociaal cultureel wordt gebezigd.

Met de Eerste en de Vierde Afdeling is de Raad echter van oordeel, dat de wetenschappelijke tekortkomingen van de Rapporten niet afdoen aan de realiteit, de omvang en het gevaar van het beschreven verschijnsel: massajeugd. Deze tekortkomingen zullen er evenmin toe mogen leiden dat de Rapporten als sensationeel of onwetenschappelijk terzijde worden gelegd.

Integendeel, de Raad geeft Uwe Excellentie ernstig in overweging bij circulaire de schoolbesturen, rectoren, directeuren, hoofden, leraren en onderwijzers dringend aan te bevelen de Rapporten te bestuderen, opdat degenen, die het meest betrokken zijn bij de opvoeding van de Nederlandse jeugd in de scholen, doordrongen zijn van de ernst van de niet te loochenen problematiek

van het verschijnsel massajeugd. Daarenboven dient bedacht te worden, dat de maatregelen op het terrein van het onderwijs, die in concreto moeten worden genomen, niet alleen mede door bedoelde autoriteiten moeten worden uitgevoerd - waartoe begrip van de achtergronden vrijwel onontbeerlijk is - doch veelal ook door deze autoriteiten zelf moeten worden bedacht. Het wil de Raad voorkomen dat stimulering van de studie der Rapporten Massajeugd zeker op de weg van de overheid ligt, teneinde het particulier initiatief te bevorderen. In dit verband wijst de Raad ook op de wenselijkheid dat de te nemen maatregelen zich zoveel mogelijk zullen aanpassen bij het particulier initiatief. Indien ergens, dan is zeker op dit terrein decentralisatie geboden. Van plaats tot plaats toch verschilt het patroon van het verschijnsel massajeugd, doet dit verschijnsel zich in een andere gedaante voor, liggen de plaatselijke verhoudingen anders en zijn ook de mogelijkheden tot het nemen van maatregelen verschillend.

Men dient zich echter te realiseren, dat het vraagstuk van de massajeugd zich niet alleen voordoet op het terrein van het onderwijs, maar evenzeer in nog zovele andere sectoren van het maatschappelijk leven. Daarom is het geboden, dat voor een eventuele oplossing van het probleem, het vraagstuk wordt gezien in breder verband. Al diegenen, die in de praktijk bemoeienis hebben met de opvoeding van de jonge mens in gezin, school en in - wat samenvattend wordt genoemd - de sector vorming buiten schoolverband zullen de handen ineen moeten slaan. Primair op plaatselijk niveau.

Ook het bedrijfsleven dient - indien mogelijk - daarbij betrokken te worden. De verhouding school en gezin dient te worden geactiveerd, enerzijds door de ouders op regelmatige wijze ter voorlichting te betrekken in het doen en laten der school, anderzijds door het bezoek van docenten aan de gezinnen der leerlingen te stimuleren. Het verdient aanbeveling, dat de buitenschoolse activiteiten zoveel mogelijk worden opgezet in samenwerking met de rector, directeuren en hoofden der scholen.

Tevens acht de Raad het gewenst, om - indien daartoe aanleiding is - te bevorderen dat contacten worden gelegd tussen de school en die plaatselijke autoriteit of instantie die zich de opvoeding van het gezin ten doel stelt. Coördinatie zal door dit alles worden nagestreefd.

De Raad onderschrijft met de Derde Afdeling de wenselijkheid van de instelling van een overkoepelende instantie op Rijksniveau, waarin deskundigen zitting zullen nemen, die bemoeienis hebben met de opvoeding in de drie onderscheidene milieus. Opgemerkt zij, dat de Raad daarbij denkt aan opvoedkundigen uit de praktijk, en niet aan deskundige departementsambtenaren. Deze instantie zal zich door documenteren, coördineren en stimuleren van maatregelen op plaatselijk niveau in breder verband, een wetenschappelijk verantwoorde comprehensive approach van het probleem ten doel moeten stellen.

Willen verschillende maatregelen op het terrein van het onderwijs, zoals die in de adviezen van de Tweede, Derde en Vierde Afdeling zijn bepleit, tot hun recht komen, dan acht de Raad het van primordiaal belang dat er op het terrein van het n.o., v.h.m.o. en l.o. beschikt kan worden over een prudent inspectie-apparaat, waarvan de functie er voor alles één is van dienende aard aan het onderwijs zelf. De administratieve taak van de inspectie op alle terreinen van het onderwijs, dient naar het gevoelen van de Raad drastisch te worden beperkt.

Organisatorisch acht de Raad het gewenst, dat de onderwijsafdelingen ten departemente in die zin worden gereorganiseerd, dat activiteiten die in direct verband met de scholen worden ondernomen, doch buiten het kader

's-Gravenhage, 28 September 1955

ONDERWIJSRAAD

Eerste Afdeling
no. 31800/1

Betr.: Rapporten
Massajeugd.

de Heer Wnd. Voorzitter van de
Onderwijsraad,
de Hoogedelgestrengste Heer L.Welling
Huize "Flora Johanna"
Epe.

De Eerste Afdeling heeft, na kennis te hebben gekregen van de desbetreffende nota's der drie zusterafdelingen, in haar laatste vergadering het vraagstuk der massajeugd besproken.

Aan haar waardering voor deze nota's geeft de Afdeling hier gaarne uitdrukking.

Het vraagstuk der massajeugd doet zich, zij het in andere gedaante dan in de milieu's waarop de rapporten betrekking hebben, ook voor aan de universiteiten en hogescholen. En wel, naar de mening der Afdeling, in een mate, die positieve bestrijding urgent maakt.

De aard van het euvel moet deze bestrijding doen zoeken in sociale maatregelen, welke de ontwikkeling van een gezond, door hoge zedelijke normen beheerst, academisch gemeenschapsleven en de deelname daaraan door de afzonderlijke studenten bevorderen. Waar de commissie-Rutten juist over voorzieningen als hier bedoeld beraad voert en haar rapport eerlang kan worden tegemoet gezien, acht de Afdeling het wenselijk de publicatie daarvan af te wachten. Deswege heeft zij zich van voorstellen onthouden.

De vraag is gerezen, of de methodiek van de rapporten in verband met de daarop geoeffende critiek niet afzonderlijke bespreking diende te krijgen. De Afdeling heeft, na hetgeen de Vierde Afdeling dienaangaande reeds opmerkte, tot zulk een bespreking geen aanleiding gevonden. Met deze onderschrijft zij meerdere der tegen de rapporten uit wetenschappelijk oogpunt gemaakte bedenkingen en zou ook harerzijds daaraan andere kunnen toevoegen; zij deelt echter ook de mening, dat de gesignaleerde tekortkomingen niet afdoen aan de realiteit, de omvang en het gevaar van het beschreven kwaad.

NAMENS DE AFDELING VOORNOEMD,

w.g. (Prof.Dr.F.L.R.Sassen)
Voorzitter

w.g. (Mr.C.E.Schelfhout)
Secretaris.

gelaten te worden voor handenarbeid, sport en spel.

Het zal uit het vorenstaande duidelijk zijn, dat wat het niveau der school betreft niet te hoog gegrepen mag worden. Het schooltype zal moeilijk zijn eigen vorm vinden, en van de onderwijzers zal veel worden gevergd. Niettemin gaat het hier om een belangrijk stuk opvoedend werk, juist van die kinderen die onmiddellijk na het verlaten der school fabriek of werkplaats ingaan, zonder ooit meer de dagelijkse invloed van een opvoeder te ondergaan. De onderwijzers van deze scholen waren te vormen door hen een speciale bijscholing te geven, bijvoorbeeld in cursussen als thans reeds gegeven worden door de Vereniging van Orthopaedagogen en Artsen.

§ 8. In vorenstaande beschouwingen zijn reeds hier en daar maatregelen aangegeven, welke de Afdeling in het kader van de bestrijding van het verschijnsel van de massajeugd, als de meest wenselijke voorkomen. Thans wil zij nog enkele van zulke maatregelen - voorzover zij van Rijkswege kunnen worden genomen - nader aangegeven.

De Afdeling meent dat uit de boven gegeven gedachtengang moet worden afgeleid, dat voorshands het accent der door de overheid te treffen maatregelen gelegen zal zijn in de beleidssector. Eventuele wijzigingen van wettelijke bepalingen zullen blijken pas in de tweede plaats noodzakelijk te zijn.

Wat het beleid betreft zou de Afdeling de Minister het volgende ter overweging willen aanbieden:

1. De instelling van een interdepartementale overkoepelende commissie om te studeren (eenheid van terminologie, praktisch hanteerbare begripsafbakening), te documenteren (wat op gemeentelijk niveau geschiedt) te coördineren (van wat in de drie milieus wordt gedaan) en te stimuleren (dat experimenten, met gebruikmaking van de resultaten van andere op gemeentelijk niveau worden ondernomen), één en ander als bepleit in § 3...
- De Afdeling is van mening, dat de instelling van zulk een commissie op korte termijn zou kunnen geschieden.
2. Principiële wijziging van het beleid ten aanzien van de inspectie van het lager onderwijs, waardoor de inspecteurs zich - met begrip voor de juiste verhoudingen - meer met het onderwijs zelf zullen kunnen gaan inlaten en minder bemoeienis hebben met administratieve beslommeringen. In dit verband eventueel een herverdeling van taken tussen departementsambtenaren en inspecteurs. De voorbereiding van deze koersverandering zou op korte tijd een aanvang kunnen nemen.
3. Het benoemingsbeleid van inspecteurs (en uiteraard dus ook van de hoofdinspecteurs) ware in een lange reeks van jaren te richten op wetenschappelijk geschoolde kenners van het onderwijs.
4. De drie Paedagogische Studiecentra waren uit te nodigen om deel te nemen aan een overleg met de inspectie, teneinde in staat te zijn een samenspel op te zetten tussen inspectie en de bedoelde Studiecentra. Ook de aanvang van dit overleg behoeft niet al te lang op zich te laten wachten.
5. Een verlaging van de leerlingenschaal voor alle scholen voor lager onderwijs tot 35, waarbij het tempo der verlaging bepaald dient te worden door het aanbod van bevoegde onderwijzers.
6. Teneinde te voorkomen dat de zegeningen van een verlaagde leerlingenschaal weer verloren zouden gaan door gebrek aan lokaliteiten, ware

3. Het Bouwbesluit zal moeten worden gewijzigd - niet alleen straks met het oog op de verlaagde leerlingenschaal - en dus ten aanzien van de afmetingen der lokaliteiten - maar ook in verband met de bevordering van het groepswork, waartoe het gebruik van tafels en stoelen regel zal moeten worden in plaats van het gebruik van banken.

In het algemeen zal voorkomen moeten worden, dat de wettelijke kaders aan een vernieuwende geest van het onderwijs in de weg staan. Uiteraard zullen wel de nodige waarborgen voor een noodzakelijke orde gehandhaafd moeten worden.

De Afdeling meent met vorenstaande opmerkingen thans te mogen volstaan. Zij is er zich van bewust slechts enkele lijnen te hebben aangegeven. Uiteraard is zij bereid om, indien de Minister op enig punt zou willen ingaan, haar bovenaangegeven gedachtengang nader uiteen te zetten.

Namens de Derde Afdeling

w.g. L.Welling wnd. Voorzitter

w.g. H.Drop, adjunct Secretaris

Naar de mening der Afdeling zijn symptomen van massajeugd inderdaad op de middelbare scholen te constateren; zij bedoelt daarmee te zeggen, dat er op deze scholen, soms zelfs in aanzienlijk aantal, leerlingen zijn, uit wier gedragingen blijkt, dat zij "in hun gevoelen en handelen niet geleid worden door een sociaal verantwoord normengeheel" (S.I., p. 22). Dit stellende, ziet de Afdeling niet voorbij, dat de overgrote meerderheid der leerlingen niet tot de massajeugd behoort, en dat er schoolgemeenschappen gevonden worden, waar een vergelijking met het verleden in het algemeen een groeiend sociaal verantwoordelijkheidsbesef openbaart. Zij meent, dat niet op de laatste plaats ten voordele van zulk een gunstige ontwikkeling het kwaad der massajeugd moet worden bestreden.

De Afdeling stelt gaarne voorop, dat zij de school ziet als een gemeenschap, een gemeenschap met een eigen algemeen welzijn, dat een eigen orde onderstelt. Het rapport S.I. typeert de massamens als "uit de geordende levensverhoudingen weggezakt", en hiermee is, naar de mening der Afdeling, de ganse problematiek ook voor de school juist getekend. De "verwilderings" manifesteert zich hier o.m. wanneer een leerling geen innerlijk verband met zijn schoolgemeenschap weet te vestigen of het verliest, soms jegens deze in onverschilligheid of met deze in onmin gaat leven. En de oorzaken daarvan kunnen vele zijn. Mogelijk ontsnapt de leerling aan het oog van de schoolleider en de docenten en ontbeert aldus de steun die hij bijzonder behoeft. Wellicht blijft het onopgemerkt, dat zijn klas jegens hem onverdraagzaam is; dat gezinsomstandigheden hem remmen, dat hij hulp nodig heeft om te leren werken, enz. Tegen deze en talloze andere moeilijkheden geldt als enig middel, dat de school een zodanig functionerende gemeenschap is, dat de individuele noden van een leerling er snel onderkend en bemoedigend opgelost worden.

De Afdeling moge dan hier enige punten naar voren brengen die haar voorwaarde schijnen te zijn voor het bereiken van de gewenste toestand.

Allereerst onderstreept zij het belang van een goede schoolleiding, onder de nadrukkelijke vaststelling, dat het leidinggeven niet belemmerd mag worden door vele administratieve bezigheden. Het is een der noodlottigheden in het middelbaar onderwijs, dat rectoren en directeuren met deze laatste zozeer belast zijn, dat hun de tijd komt te ontbreken voor aandacht voor de mensen, die hun leraren en leerlingen zijn. Het is, om een voorbeeld te noemen, niet onwaarschijnlijk, dat in een aantal gevallen, waarin een leerling thans naar een psycholoog, een medisch opvoedkundig bureau, of een sociale werkster wordt verwezen, deze verwijzing niet zou hoeven plaats te vinden, indien de rector of directeur maar tijd had gehad zich om de moeilijkheden van die leerling te bekommeren. Het komt de Afdeling dan ook zeer dringend gewenst voor, dat de rector en directeur vergaand van de administratie worden bevrijd.

Het rapport S.I. geeft (p. 66) een reeks maatregelen "om het bestaan van maatschappelijk verwildeerde jeugd op de middelbare school tegen te gaan", waarop de Afdeling in het bijzonder de aandacht vestigt. Zij onderschrijft met name het belang, dat de school mogelijkheid biedt tot het maken van huiswerk aan leerlingen, die daartoe thuis niet in de gelegenheid zijn. Die mogelijkheid is ook van grote betekenis voor leerlingen, die leiding nodig hebben en wie aangeleerd moet worden zelfstandig te werken. Zij is evenzeer van gewicht wegens de ervaring, die zij kan opleveren over de toelaatbare hoeveelheid huiswerk. Gewezen moge worden op het belang van spreiding van het huiswerk, waartoe invoering van een huiswerkrooster aanbeveling verdient. Er zij controle op de tijd, die de leerling aan zijn huiswerk besteedt. Invoering van taken en van

werkuren op school moet worden overwogen.

Aan deze maatregelen zal evenwel vooraf moeten gaan "aanpassing van het schoolprogram aan intelligentiepeil, belangstelling en levensbehoefte, ook met het oog op de toekomst van het kind". (H.I. p. 371). Richtsnoer zij, dat "het program de belangstelling van het kind (moet) uitlokken". Daartoe is nodig "meer aanpassingsmogelijkheid binnen het program van (een) bepaalde school en meer differentiatie van scholen (ibidem).

De Afdeling stemt ook in met de in zoeven aangehaalde passage van het rapport S.I., bepleite aandacht voor de vrije tijdsbesteding en, in verband daarmee, voor betere voorlichting omtrent toneelstukken, concerten, tentoonstellingen en films; voor de nationale en de internationale saamhorigheid; voor de beroepsvoorlichting.

Voorts deelt de Afdeling de hier geuite wens van overleg tussen schoolleiding, sportleiding en jeugdverenigingsleiding. Dit overleg zal kunnen waken tegen overspanning der vrije tijdsbesteding en ook tegen overschatting van de taak der school. Niet genoemd wordt in deze voorstellen de lichamelijke opvoeding binnen schoolverband, noch ook de culturele vorming door schooltoneel en schoolorkest. De Afdeling wijst daarom, ter aanvulling, op het eminente belang van een goed ingericht gymnastieklokaal, een sportveld en een aula, alsook, voor scholen met veel buitenleerlingen, van een doelmatig overblijflokaal.

De school zal haar taak jegens de leerlingen, met name ook jegens de bedreigden onder hen, slechts goed kunnen vervullen, indien de docenten werken uit een levendig sociaal verantwoordelijkheidsbesef. Bij de vorming van de leraar, maar ook daarna, dient hieraan ernstige aandacht te worden besteed. De Afdeling onderschrijft ten volle de mening der rapporten, dat de verantwoordelijkheden die op de docenten rusten, vereisen, dat "de sociale positie van de leerkracht zal moeten worden gezien". (S.I. p. 68).

Een gewichtig punt in dit verband is ook de onderlinge verstandhouding der docenten van een zelfde school. De geest in het lerarencorps bepaalt de sfeer en de verhouding tussen docenten en leerlingen.

Spanningen tussen leraren en leerlingen mogen nimmer blijven voortbestaan; daaruit groeien vaak weerspanningheid en onverschilligheid. Ter voorkoming en opheffing daarvan kan een college van senior-leraren, een commissie van leraren en leerlingen, een commissie van ouderen uit de leerlingen, een assistent van de rector of directeur, enz. diensten bewijzen. Een goed deel der thans voorkomende moeilijkheden komt zeker op rekening der hoge klassebezetting, voor verlaging waarvan niet genoeg kan worden gepleit.

De Afdeling wijst er op, dat zulk een verlaging niet slechts het onderwijs, maar de ganse vorming van de leerling ten goede zal komen.

Een toenemend euvel noemt de Afdeling de onrust, die in de school wordt gebracht door allerlei sensationele wedstrijden met extravagante beloning, door enquêtes en dergelijke. Met klem zij gewezen op de noodzaak van een rustige sfeer.

Aan de moeilijkheden, die voor een leerling uit zijn gezinsomstandigheden kunnen ontstaan, is de Afdeling bij haar beschouwingen niet voorbijgegaan. Zij is van oordeel, dat spanningen tussen gezin en school veelal door persoonlijk contact van de leraren met de ouders zullen kunnen worden opgelost. De ervaring leert, dat reeds een contact als b.v. een schoolavond aan ouders en leraren biedt, aan beide beter inzicht kan geven in de moeilijkheden van een leerling en de oplossing daarvan aanbrengen. De Afdeling zou het dan ook zeer waardevol achten, indien, b.v. door

het invoeren van mentoruren, voor deze bemoeienis van docenten ruimte zou kunnen worden geschapen. Voor de moeilijkste gevallen moet een beroep kunnen worden gedaan op de sociale werkster, aan wie bij zeer grote scholen uiteraard ruimer taak ten deel zal vallen.

Om in het algemeen de mogelijkheid te vestigen tot aanstelling van een sociale werkster, die in de gedachtengang der Afdeling, meerdere scholen zou bedienen, een mogelijkheid, die voor de openbare scholen (althans wettelijk) reeds nu aanwezig is, heeft de Afdeling in haar advies no. 102 - 4 V.H.M.O., d.d. 22 November 1954, betreffende een voorontwerp tot wijziging der M.O. wet, thans ontwerp 1954-1955, no. 3802, in overweging gegeven, dat de kosten van psychologisch onderzoek als "kosten der Rijksscholen" zouden worden aangemerkt, waardoor zij ook voor de bijzondere als "kosten der scholen" zouden vaststaan en dus subsidiabel zijn. Het advies is echter op dit punt niet gevolgd.

Voorts heeft de Afdeling aandacht gewijd aan die gevallen, waarin de tussenkomst van een psycholoog onontbeerlijk zal zijn. De school moet de mogelijkheid bezitten om, in daartoe leidende gevallen, de kosten van deze tussenkomst te dragen. Ook op deze gevallen doelde het zoeven vermelde advies van de Afdeling.

Waar de moeilijkheden, die een leerling ondervindt, ook fysieke oorzaken kunnen hebben, is de wenselijkheid gegeven, dat een schoolarts, c.q. schooltandarts, kan worden ingeschakeld. Er moet intussen voor worden gewaakt, dat deze medici niet aan de school worden opgedrongen. Anderzijds zij gewezen op het grote voordeel, dat een schoolartsdienst voorkomt, dat op allerlei uren leerlingen naar de dokter moeten en vaak lang weg zijn.

Beide rapporten wijzen op de geheel onvoldoende of geheel ongeëigende voorlichting, die een groot deel der jeugd over sexuele vragen ontvangt. De Afdeling heeft te dien aanzien overwogen, dat het geven van voorlichting allereerst een taak der ouders is; zij erkent, dat de schoolleiding hierbij de ouders tegemoet kan komen en volstaat met te constateren, dat op vele scholen het geven van voorlichting gebruikelijk is.

NAMENS DE AFDELING VOORNOEMD

w.g. (Mr.C.E.Schelfhout)
Secretaris.

's-Gravenhage, 7 October 1954

Betr.:
Rapporten massageugd.

Aan de Heer Voorzitter van de
Onderwijsraad.

Aangezien volgens een besluit der vergadering van Voorzitters, d.d. 5 Januari 1954, de rapporten massageugd in hun gehele omvang aan elk der Afdelingen van de Onderwijsraad ter overweging zijn gegeven, heeft de Vierde Afdeling gemeend zich hieronder niet te mogen beperken tot die punten, welke bijzonder op het vakonderwijs betrekking hebben, doch ook harerzijds enige meer algemene opmerkingen te moeten bijdragen tot een fundamentele behandeling van het onderwerp.

De Afdeling heeft met grote aandacht kennis genomen van het ernstig onderwerp der rapporten. Eveneens nam zij nota van de critiek die is uitgebracht in het bijzonder tegen het "Bronnenboek", waarvan de wetenschappelijke waarde in een aantal publicaties in twijfel is getrokken. Hoewel de Afdeling deze critiek voor meerdere punten onderschrijft en daaraan andere zou kunnen toevoegen, heeft zij gemeend daarop niet expresse-lijk te moeten ingaan, aangezien de tekortkomingen, welke de rapporten vertonen, niet afdoen aan de realiteit, de omvang en het gevaar van het beschreven kwaad, waaraan ook reeds eerder vele studies werden gewijd. Van de belangwekkende literatuur terzake moge de Afdeling hier, bij wijze van voorbeeld, noemen het Proces-Verbaal van de Christelijk-sociale conferentie 1952, dat voor een deel handelt over "mens, massa en gemeenschap", en dat zeer behartenswaardige conclusies trekt.

Het is de Afdeling opgevallen, dat de rapporten het vraagstuk der massageugd als het ware als een nieuw ontdekt probleem behandelen. Zij geven in het geheel geen beeld van het werk van de sociale jeugdzorg, zoals dit o.a. onder toezicht en met steun van V.B.S. reeds geschiedt. Uiteraard heeft de Afdeling de mededeling van Prof. Langeveld gelezen in het voorwoord van het rapport "Maatschappelijke verwildering der jeugd", dat slechts gestreefd is naar verzameling van gegevens omtrent en beschrijving van het verschijnsel massageugd; maar zij constateert dat toch ook een aantal concrete maatregelen worden voorgesteld. De Afdeling meent, dat eerdere studies de bedoelde beschrijving toch eigenlijk reeds zeer wel hebben gegeven - zij het ook over vele publicaties verspreid - en dat te dien aanzien de onderhavige rapporten wel veel documentatie aanbrengen (waaronder overigens nog al een en ander dat de beschrijving aanvechtbaar zou kunnen maken) maar in feite niet veel nieuws opleveren. Nu eenmaal de rapporten concrete maatregelen voorstellen, betreurt de Afdeling, dat de reeds in werking zijnde maatregelen niet op haar doelmatigheid zijn getoetst.

De omschrijving van de term "massageugd" en van de kenmerken dezer jeugd in de rapporten 1) acht de Afdeling, ondanks verschillende formulering, van gelijk inhoud.

- Ook -

- 1) In de verdere tekst worden de volgende afkortingen gebruikt:
S.I. = rapport der samenwerkende instituten
B.B. = Bronnenboek
H.I. = rapport van het Hoogveld-instituut.

Ook de vraag, waar deze jeugd voorkomt, wordt in dezelfde geest beantwoord. De Afdeling citeert hieruit het rapport S.I. pag. 17: "Massajeugd of maatschappelijk verwilderde jeugd is geen maatschappelijke groep, maar is het resultaat van een allerwegen zich in verschillende mate en vorm doorzettend proces"; en uit het rapport H.I. pag. 362: "Wordt het nu zelfs in deze simplificerende en schematische samenvatting van ons materiaal mogelijk een bepaalde groep der jeugd "massajeugd" te noemen? Wij menen deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden".

Intussen lijkt de uitspraak:

"De bedreiging met deze verwildering blijft niemand bespaard. Zij is in grote en in kleine gemeenten aanwezig en wie er zich het minst aan voelt lijden, kan zich door dat gevoel reeds gewaarschuwd achten. Er zullen slechts weinige mensen bestaan, die aan de massificatie op enig gebied volledig zijn ontkomen. Zal deze bij de een op artistiek gebied liggen, bij de ander ligt zij op politiek gebied, terwijl een derde bijvoorbeeld aan massificatie zal kunnen lijden op moreel gebied" (S.I. pag. 59), juist ten aanzien van de gekozen voorbeelden te vergaand en strijdig met die andere uitspraak:

"Het accent ligt (verder) op de maatschappelijke conditionering dezer verwildering. In het individuele leven, in de individuele historie van dat leven, kunnen uit de singulariteiten van deze persoon ontwikkelingen voortkomen, die hier nadrukkelijk niet bedoeld zijn. Slechts waar zich het sociaal-historische verschijnsel concretiseert in het individuele geval staan wij op de bodem, die wij wensen te onderzoeken. Wie zich de moeite geeft zich in maatschappelijk verwilderde jeugdigen als individuele gevallen te verdiepen, krijgt een volkomen ander beeld dan degenen, die op het groepsgedrag afgaat". (S.I. pag. 16).

De zoeven geciteerde uitspraak van S.I. pag. 59 schijnt de Afdeling het gevolg van de omstandigheid, dat het rapport S.I. de, op zich zelf naar de mening der Afdeling juiste, opvatting sterk beklemtoont, dat het verschijnsel massajeugd niet te lokaliseren is (S.I. pag 32). Het rapport is dan ook vrijwel overal gaan zoeken (zie inhoudsopgave Bronnenboek), maar naar de indruk der Afdeling, te zeer vanuit de vooropstelling, dat al wat "buiten de geordende levensverhoudingen" ligt als een verschijnsel van massificatie moet gelden. Hier zou de Afdeling een vraagteken willen plaatsen. Zij is er geenszins zeker van dat b.v. onkerkelijkheid in intellectuele kringen dezelfde oorzaken zou hebben als in de kring der ongeschoolden. In elk geval lijkt het de Afdeling inconsequent, dat het rapport S.I. enerzijds allerlei "sociaal-historische" verschijnselen massificatie heet, anderzijds gemakkelijk constateert: "dat het praemaritaal geslachtsverkeer geen criterium inhoudt voor het al of niet behoren tot de maatschappelijk verwilderde jeugd; het is daarvoor teveel een verschijnsel, dat in alle lagen van de bevolking voorkomt, en in vele gevallen zelfs traditie". (pag. 46).

De Afdeling geeft de voorkeur aan het rapport H.I., in zoverre dit omwille van de onbeperktheid van het onderwerp zich vooral beperkt heeft tot de ongeschoolden. Het werk van het rapport H.I. is exacter; aan het rapport S.I. mag niet de eer worden onthouden dat het veel boeiender is geschreven.

Beide rapporten betogen, dat de massajeugd op grote schaal moet worden gevangen in een of ander vormingswerk.

Verschillende leden betreurden het, dat in de rapporten niet een fundamentele beschouwing wordt gegeven over "vorming", over doel en grondslagen daarvan, waarbij dan het licht zou vallen op de persoonlijke en de maatschappelijke betekenis van een waarachtige godsdienstig-zedelijke opvoeding. Een groot deel van ons volk bezit daaromtrent een vaste overtuiging. De rapporten, met name het Bronnenboek, zijn te dien aanzien volstrekt negatief uitgevallen. Zij maken nergens gewag van een ontmoeting met het belijdend Christendom, dat toch ook in de eenvoudigste milieus aanwezig is en dat tegenover de bestaande massificerende tendenties in de samenleving verdedigend en gezondmakend werkt. Integendeel wordt in het Bronnenboek over het godsdienstig leven in Nederland slechts gesproken als over een innerlijk vermoldde traditie en een ledige vormen-dienst.

Verschillende andere leden meenden, dat het, gezien de bedoeling der rapporten om louter een beschrijving te geven van het waarneembaar voorkomen van het sociaal-psychologisch verschijnsel massageugd, niet binnen dezer bestek, viel aan de wens der vorige leden te voldoen. Het is betreurenswaardig, dat een aantal uitspraken van het Bronnenboek over godsdienstige gedragingen onbetrouwbaar zijn; uiteraard dienen de gegevens vóór alles betrouwbaar te zijn. Maar het ging bij dit onderzoek, dat een negatief maatschappelijk verschijnsel betrof, er inderdaad alleen om daarvan de - dus ook negatieve - symptomen aan te wijzen. Een beschouwing als door de vorige leden met spijt gemist, zou voorts evenmin op haar plaats zijn geweest in de positieve maatregelen, welke de rapporten voorstellen, aangezien ook deze slechts uitwendig omschreven worden. Voor de inhoud van elke paedagogische maatregel wordt in Nederland immers de vrijheid van levensbeschouwing geëerbiedigd. Op dit punt, zo werd geconstateerd, zijn de rapporten niet tekort geschoten.

In verband met het vormingswerk kennen de rapporten belangrijke waarde toe aan de school. Zij voeren tegen de school echter allereerst het verwijt aan, dat zij intellectualistisch en daardoor te weinig opvoedend is.

Het verwijt van intellectualisme werpt de vraag op, welke taak de school eigenlijk heeft. Is zij een opvoedingsinstituut? Mede! Zij is essentieel een onderwijsinstelling, die volgens haar eigen aard en eigen werkwijze beoogt tot de opvoeding bij te dragen primair door de vorming van het intellect. Waar enerzijds geen enkel menselijk vermogen geïsoleerd tot ontwikkeling kan worden gebracht, en anderzijds elk vermogen tot ontwikkeling moet worden gebracht omwille van een gave en harmonische ontplooiing van de hele persoonlijkheid, zal de school, gericht naar de vorming van het intellect, met alle mogelijkheden die zij heeft, ook de ontwikkeling moeten nastreven van eigenschappen als wilskracht, volharding, geduld, verdraagzaamheid, zorgzaamheid, sportiviteit, vooruitstrevendheid. Het is daarbij uiteraard een onmisbare voorwaarde, dat van de docenten, die de intellectuele vorming moeten geven, een krachtige opvoedkundige invloed uitgaat. In deze zin verstaat en onderschrijft de Afdeling de uitspraak: "De onderwijzer moet voor hen worden een identificatie-object, waarin de leerling bewust zedelijke normen aanwezig weet".

Dit punt is voor de Afdeling aanleiding het belang te bepleiten van een betere opleiding der leraren bij het technisch onderwijs voor jongens, welke ver ten achter is bij die der leraressen van het meisjes-nijverheids-onderwijs. Bij een studiereis naar Zwitserland en Engeland is de Afdeling gebleken, dat in genoemde landen het docentencorps der technische scholen van hoger niveau is. Het is thans niet het ogenblik daaromtrent uitgewerkte beschouwingen te geven. De Afdeling hoopt aan dit onderwerp t.z.t. een nota te wijden.

wordt gehonoreerd en de voorbereiding tot het ambt te kort schiet, kan niet worden verwacht, dat vele van de juist geschikte jongelieden zich tot een carrière bij het onderwijs aangetrokken zullen voelen.

Wij zijn nu op de goede weg in zover de bezoldiging bij alle takken van onderwijs aanmerkelijk minder krap is geworden en in de opleiding der onderwijzers, dank zij de op 16 Juli 1952 in werking getreden Kweekschoolwet, wijziging kan komen. Maar dit alles zal niet baten, indien de bovenbedoelde interne reorganisatie van de school in sociaal-paedagogische zin niet zonder verwijl ter hand wordt genomen. Zij hoeft niet te wachten op de reorganisatie van het gehele scholensysteem.

Overigens hebben alle genoemde maatregelen, die immers op zichzelf van opvoedende aard zijn, uiteraard pas op de lange duur een belangrijk effect. Er zullen generaties nodig zijn, maar goede dingen groeien nu eenmaal langzaam, hetgeen geen reden is tot uitstel, maar tot een spoedig aanvatten ervan. Bij het nijverheidsonderwijs staan we nog zo goed als aan het begin.

Eindelijk vestigt de Afdeling nog de aandacht op de noodzakelijkheid om de ouders, als de eerst aangewezenen voor de opvoeding, bij het werk van de school te betrekken. Een belang, waarvoor b.v. Mevrouw Michels-Veraart sterk ijvert.

Tenslotte moge met betrekking tot het eerder gezegde nog eens gepleit worden voor verlenging van de leerplicht, die zeer wenselijk is, zoals de vergelijking met het buitenland kan aantonen. Is deze zeker wenselijk als daaruit voor de leerlingen een langer contact volgt met werkelijke opvoeders, zij is toch ook reeds van betekenis, indien zij louter een vermeerdering van kennis zou opleveren.

Om de leerlingen zo vroeg mogelijk tenminste enige kennis en belangstelling te geven met betrekking tot een voor hen bereikbaar beroep en de beroepskeuze minder afhankelijk te maken van toevallige invloeden, is het van groot gewicht, dat men reeds in de hoogste klassen der lagere scholen bewust hieraan werkt. Voordrachten door bedrijfsleiders in de klassen, excursies naar verschillende bedrijven, bezoeken aan het Museum van de Arbeid te Amsterdam, zijn enkele maatregelen, direct op de leerlingen gericht. Daarnaast is het zeer gewenst, dat ook de leerkrachten (niet te zelden) dergelijke bezoeken brengen, wat hen de mogelijkheid biedt, hun leerlingen uit eigen bezorken kennis voor te lichten en geestdrift bij te brengen voor nuttige arbeid.

NAMENS DE AFDELING VOORNOEMD,

(get.) C.E.Schelfhout

(Mr.C.E.Schelfhout)
Secretaris.